

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ,
ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Διπλωματική Εργασία

Σωματική και ψυχολογική κακοποίηση ανήλικων αθλητών και
αθλητριών στην ενόργανη γυμναστική στην Ελλάδα

Πρακτικές, Αντιλήψεις, Κανονικοποίηση

Σοφία Τασσοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής: Μανόλης Τζανάκης

Πάτρα, Ιούλιος 2022

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Σωματική και ψυχολογική κακοποίηση ανήλικων αθλητών και
αθλητριών στην ενόργανη γυμναστική στην Ελλάδα

Πρακτικές, Αντιλήψεις, Κανονικοποίηση

Σοφία Τασσοπούλου

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής

Μανόλης Τζανάκης

Αν. Καθηγητής Τμήματος

Τμήματος Κοινωνιολογίας

Πανεπιστημίου Κρήτης

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Μιμήνα Πατεράκη

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Πάτρα, Ιούλιος 2022

Περίληψη

Η διπλωματική εργασία εστιάζεται στο θέμα που ανέκυψε τον Απρίλιο του 2021 όταν πρώην αθλητές και αθλήτριες, μέλη της ελληνικής εθνικής ομάδας ενόργανης γυμναστικής, κατήγγειλαν σωματική και λεκτική βία, εκβιασμούς, τιμωρίες και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας από τους προπονητές τους. Η σχετική εισαγγελική έρευνα κατέληξε στο αρχείο γιατί τα υπό έρευνα αδικήματα είχαν περιέλθει σε παραγραφή. Τον Ιανουάριο του 2022 στα παραπάνω προστέθηκε καταγγελία και για σεξουαλική κακοποίηση πρώην αθλήτριας από τον προπονητή της.

Ενώ το θέμα ήταν εν εξελίξει, πραγματοποιήθηκε η παρούσα ποιοτική έρευνα με σκοπό την αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο οι αθλητές/τριες βιώνουν και ερμηνεύουν τη βία του προπονητή/τριας και πώς την αντιμετωπίζουν αλλά και του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται τις ιεραρχικές σχέσεις με τους προπονητές και τη θέση τους μέσα στο πεδίο της ενόργανης γυμναστικής. Στην εργασία υποστηρίζεται ότι η σταδιοδρομία των αθλητών και αθλητριών της ενόργανης γυμναστικής σε επίπεδο πρωταθλητισμού συνάδει με το μετασχηματισμό τους σε αντικείμενα εξουσίας, διαδικασία πολυδιάστατη, γεμάτη αντιφάσεις, συγκρούσεις και εν τέλει αντιστάσεις.

Η έρευνα συνέδεσε την προπονητική βία με εκείνη που ο Pierre Bourdieu χαρακτηρίζει «συμβολική βία», μία βία που «παραγνωρίζεται» από τους αθλητές/τριες ως τέτοια και μετατρέπεται σε διάσταση της «ορθοδοξίας». Η εξουσία του προπονητή, υπό το πρίσμα της Φουκωικής θεωρίας, αναδείχθηκε ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που καθιστούν τους αθλητές/τριες «υπάκουα σώματα», παραγωγικά και ωφέλιμα αθλητικά, με τη στρατολόγηση πανοπτικών μηχανισμών και πειθαρχικής εξουσίας, υπό τη δράση ενός ισχυρού dispositif που αναπτύσσεται εντός του πεδίου της ενόργανης γυμναστικής.

Για την έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκαν οκτώ ημιδομημένες συνεντεύξεις σε βάθος, επτά πρώην αθλητριών και ενός αθλητή, που είχαν διατελέσει μέλη της ελληνικής εθνικής ομάδας ενόργανης γυμναστικής, ενώ χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της θεματικής ανάλυσης για την αποκωδικοποίηση και την αναζήτηση των απαντήσεων στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν.

Λέξεις – Κλειδιά

Ενόργανη γυμναστική, ανήλικοι αθλητές/τριες, σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική
κακοποίηση, κανονικοποίηση, Ελλάδα

Physical and psychological abuse of young athletes
in artistic gymnastics in Greece
Practices, Perceptions, Normalization

Sophia Tassopoulou

Abstract

This study focuses on the issue that arose in April 2021, when former gymnasts, members of the Greek national artistic gymnastics team accused their coaches of physical and verbal violence, threats, punishments and sexual harassment. The relevant prosecutor's investigation was filed away because the offenses under investigation had become time-barred. In January 2022, an accusation of sexual abuse of a former female athlete by her coach was added to the above.

While the case was ongoing, qualitative research was carried out. The aim was to explain the way in which elite athletes of gymnastics understand the violence of the coach and how they deal with it and also define how they perceive the hierarchical relationships between themselves and their coaches as well as their position in the field of this sport. It will be argued that the career of elite athletes in artistic gymnastics relates to their constitution of objects of power, a complex procedure, full of antinomies, clashes and finally various forms of resistance.

The authority of the coach, in the light of Foucauldian theory, emerged as one of the key factors that turns young athletes into "docile bodies", productive and beneficial in terms of sport, by using panoptic and discipline mechanisms, under a strong dispositif that develops within the field of artistic gymnastics. Violence by the coach will be linked to what Pierre Bourdieu describes as "symbolic violence", a violence that is "misrecognized" as such by the athletes and which has become a form of "orthodoxy".

Eight semi-structured in-depth interviews were conducted, of seven women and a man former gymnasts, who had been members of the Greek national gymnastics team. The method of thematic analysis was used as a tool to decode the information and search for the answers to the research questions that were posed.

Keywords

Artistic gymnastics, young athletes, physical, psychological, sexual, abuse, normalization, Greece

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Bourdieu, P. (1999), *Γλώσσα και Συμβολική Εξουσία*, Αθήνα: Εκδόσεις Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα

Bourdieu, P. (1999), *Η διάκριση: κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*, (μτφρ. Καψανέλη Κ., πρόλογος Παναγιωτόπουλος Ν) Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Bourdieu, P. (2006), *Η αίσθηση της πρακτικής*, μτφρ. Θ. Παραδέλλη, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Bourdieu, P. (2019), *Η ανδρική κυριαρχία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Foucault, M. (1989), *Επιτήρηση και Τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Χατζηδήμου Κ. - Ράλλη Ι., Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα

Foucault, M. (2011), *Ιστορία της Σεξουαλικότητας. Η βούληση για γνώση*, Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον

Smart, B. (2003), Michel Foucault: υποκείμενα εξουσίας, αντικείμενα γνώσης, στο Πετμεζίδου Μ. (επιμ.), *Σύγχρονη κοινωνική θεωρία*, τ. II. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

Wacquant, L.J.D. (2004), «Μποξέρ επί το έργον: σωματικό κεφάλαιο και σωματική εργασία στους επαγγελματίες πυγμάχους», στο Μακρυνιώτη Δ. (επιμ.), *Τα Όρια του Σώματος. Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος

Βαλλιάνος, Π. (2008), *Οι επιστήμες της φύσης και του ανθρώπου στην Ευρώπη. Η Επιστημονική Επανάσταση και η Φιλοσοφική θεωρία της Επιστήμης. Ακμή και υπέρβαση του θετικισμού*, τ. Β, Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ

Δημητρίου, Σ. (2003), *Μορφές Βίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ., (2015), *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα
- Καραγιάννης, Γ. (2015), Η ανάλυση της εξουσίας: Foucault, σύγχρονη καθοδηγητική εξουσία και ερευνητικές προκλήσεις, στο *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ. 43, Δεκέμβριος 2015, σσ. 81-106. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο https://www.researchgate.net/publication/320594446_E_analyse_tes_exousias_Foucault_synchrone_kathodegetike_exousia_kai_ereunetikes_prokleseis (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)
- Μακρυγιάννη, Δ. (2004), Εισαγωγή, στο Μακρυγιάννη Δ. (επιμ.), *Τα Όρια του Σώματος. Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος
- Μπουρντιέ, Π. (1994), *Κείμενα Κοινωνιολογίας*, Παναγιωτόπουλος Ν. (επιμ.), Αθήνα: Εκδόσεις Δελφίνι
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε., (2016), Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), 72-81, doi:<http://dx.doi.org/10.12681/jode.9726>
- Πουρκός, Μ. (2017), Η ενσώματη στροφή στις κοινωνικές επιστήμες: Το σώμα ως τόπος βιωμάτων, ταυτοτήτων και κοινωνικών νοημάτων, στο Πουρκός Μ. (επιμ.) *Το σώμα ως τόπος βιωμάτων, ταυτοτήτων και κοινωνικών νοημάτων*, Αθήνα: Εκδόσεις Οκτώ
- Σιαμανδούρας, Σ. (2011), Dispositif: γενεαλογία και μετάφραση, στο *Νέα Εστία*, τ. 1843, Απρίλιος
- Σίμος, Χ. (2006), Το ζήτημα της εξουσίας στον Αλτουσέρ και τον Φουκώ», στο *Θέσεις*, τ. 94, Ιανουάριος-Μάρτιος 2006
- Τσιώλης, Γ., (2014), *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Τσιώλης, Γ., (2018), Η θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων, στο Ζαϊμάκης Γ. (επιμ.), *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές-Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης*, Εκδόσεις Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ξενόγλωσσες

Alexander K., Stafford A. & Lewis R., (2011), *The experiences of children participating in organised sport in the UK.*, London: NSPCC. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://thecpsu.org.uk/resource-library/2013/the-experiences-of-children-participating-in-organised-sport-in-the-uk/> (Προσπελάστηκε στις 15/07/2022)

Barker-Ruchti, N. & Tinning, R., (2010), Foucault in Leotards: Corporeal Discipline in Women's Artistic Gymnastics, *Sociology of Sport Journal*, 27, 229-250

Barker-Ruchti, N. (2009), Ballerinas and Pixies: a Genealogy of the Changing Female Gymnastics Body, στο *The International Journal of the History of Sport*, 26:1, Λονδίνο: Εκδόσεις Routledge, 45-62

Barker-Ruchti, N., Schubring A. & Stewart C., (2021), Gendered violence in women's artistic gymnastics. A sociological analysis, στο Lang M. (επιμ.), *Routledge Handbook of Athlete Welfare*, 57-68, Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge

Bentham, J. (1995/1787), *Panopticon: or, the Inspection-House*, Bozovic M. (επιμ.), Λονδίνο: Εκδόσεις Verso

Besnier, N. & Brownell, S. (2012). "Sport, Modernity, and the Body". *Annual Review of Anthropology*, V. 41: 443-459

Brackenridge, C. (1997), "He owned me basically...": Women's Experience of Sexual Abuse in Sport, στο *International Review for the Sociology of Sport*, Vol.: 32: 2, 115-130

Brackenridge, C. (2001), *Spoilsports. Understanding and preventing sexual exploitation in sport*, Λονδίνο: Εκδόσεις Routledge

- Brackenridge, C., & Kirby, S. (1997), PLAYING SAFE: Assessing the Risk of Sexual Abuse to Elite Child Athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(4), 407–418. <https://doi.org/10.1177/101269097032004005>
- Braun, V., & Clarke, V., (2012), Thematic Analysis, στο Cooper H. (επιμ.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology*, 51-77, Ουάσιγκτον: Εκδόσεις American Psychological Association
- Cahn, S. (2015). *Coming on strong*. Ιλινόις: Εκδόσεις University of Illinois Press
- Cantelon, H. (1981), High Performance Sport and the Child Athlete: Learning to Labour, στο Ingham A. and Broom E. (επιμ.) *Career Patterns and Career Contingencies in Sport*, Βανκούβερ: University of British Columbia
- Cense, M. & Brackenridge, C. (2001), Temporal and developmental risk factors for sexual harassment and abuse, στο *European Physical Education Review*, 7(1), DOI: 10.1177/1356336X010071006
- Donnelly, P. (1997). Child labour, sport labour: Applying child labour laws to sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(4), 389-406
- Cervin, G. (2020), Acrobatisation and establishment of pixie-style women's artistic gymnastics, στο *Women's Artistic Gymnastics. Socio-cultural Perspectives*, Natalie Barker-Ruchti, Carly Stewart & Gretchen Kerr (επιμ.), Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- Cervin, G. (2020), Perfectionisation of Women's Artistic Gymnastics, στο *Women's Artistic Gymnastics. Socio-cultural Perspectives*, στο Natalie Barker-Ruchti, Carly Stewart & Gretchen Kerr (επιμ.), Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- Cervin, G., Booth, E. & Simion D.L. (2020), The commercialisation of women's artistic gymnastics since the 1980s, στο Barker-Ruchti N., Stewart C. & Kerr G. (επιμ.) *Women's Artistic Gymnastics. Socio-cultural Perspectives*, Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge, 35-50

- Cole, C.L., Giardina D. & Andrews D. (2004), Michel Foucault: Studies of Power and Sport, στο Giulianotti R. (επιμ.), *Sport and Modern Social Theorists*, Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Palgrave Macmillan
- David, P., (2005), *Human Rights in Youth Sport: A critical review of children's rights in competitive sports*, Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- Farstad, S. (2007), Protecting children's rights in sport: The use of minimum age. *Human Rights Law Commentary*, 3, 1-20. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.nottingham.ac.uk/hrlc/publications/humanrightslawcommentary.aspx> (Προσπελάστηκε στις 05/07/2022)
- Foucault, M. (1994), *Dits et écrits III*, Παρίσι: Εκδόσεις Gallimard
- Gervis, M. & Dunn, N. (2003), The Emotional Abuse of Elite Child Athletes by their Coaches, στο *Child Abuse Review*, Vol. 13, 215-223, DOI: 10.1002/car.843
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697–714. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(02\)00342-3](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(02)00342-3)
- Grupe, O. (1985), Top Level Sport for Children from an Educational Viewpoint, στο *International Journal of Physical Education* 22(1): 9-16
- Hargreaves, J. (1987), Sport, Body and Power Relations, στο Horne J. – Jery D. – Tomlinson A. (επιμ.), *Sport, Leisure and Social Relations*, Λονδίνο: Εκδόσεις Routledge & Kegan Paul
- Hartill, M., (2010), The sexual subjection of boys in sport: towards a theoretical account, στο Brackenridge C., Rhind D. (επιμ.), *Elite Child Athlete Welfare: International Perspectives*, 85-92, Λονδίνο: Εκδόσεις Brunel University Press
- Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M., Cirera, E., Diketmueller, R., Kampen, J., Kohl, A., Martin, M., Nanu, I., Neeten, M., Sage, D. & Stativa, E. (2021). CASES: Child abuse in sport: European Statistics – Project Report. Ormskirk, UK: Edge Hill University.

- Kavanagh, E., Adams, A., Lock, D., Stewart, C. & Cleland, J. (2019), Managing abuse in sport: An introduction to the special issue, στο *Sport Management Review*, DOI: [.org/10.1016/j.smr.2019.12.002](https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.12.002)
- Kerr, G., (2010), Physical and emotional abuse of elite child athletes: The case of forced physical exertion, στο Brackenridge C. & Rhind D. (επιμ.), *Elite Child Athlete Welfare: International Perspectives*, 41-50, Λονδίνο: Εκδόσεις Brunel University Press
- Kerr, R. & Obel C. (2018), The migration of gymnastics coaches from the Former Soviet Union to New Zealand: an actor–network theory perspective, *Leisure Studies*, 37:5, 615-627, DOI: [10.1080/02614367.2018.1482367](https://doi.org/10.1080/02614367.2018.1482367)
- Kerr, R., Barker-Ruchti, N., Booth, E., Cavallerio, F., Dimitriu, D., Cervin, G., Nunomura M. & Smits Fr. (2020), Diversification of WAG since the fall of Communism, στο *Women's Artistic Gymnastics. Socio-cultural Perspectives*, Natalie Barker-Ruchti, Carly Stewart & Gretchen Kerr (επιμ.), Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- Lord, R. & Stewart, C., (2020), Trampoline gymnasts' body-self narratives of the leotard: a seamless fit?, στο Kerr R., Barker-Ruchti N., Stewart C. & Kerr G. (επιμ.) *Women's Artistic Gymnastics. Socio-cultural Perspectives*, 117-120, Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- Matthews, D.D., (2004), *Child abuse sourcebook*, Νητρόιτ: Εκδόσεις Omnigraphics
- McMahon, J., (2021), Eating disorders and disordered eating in sport. The hidden role of sporting organisations and how the cycle can be broken, στο Lang M. (επιμ.), *Routledge Handbook of Athlete Welfare*, 173-179, Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge
- McPherson L., Long M., Nicholson M., Cameron N., Atkins P. & Morris M.E. (2016), Secrecy Surrounding the Physical Abuse of Child Athletes in Australia, στο *Australian Social Work*, 70:1, 42-53, DOI: [10.1080/0312407X.2016.1142589](https://doi.org/10.1080/0312407X.2016.1142589)
- Pinheiro, M.C., Pimenta, N., Resende, R. & Malcolm D. (2014), Gymnastics and child abuse: an analysis of former international Portuguese female artistic gymnasts,

Sport, Education and Society, 19:4, 435-450, DOI: 10.1080/13573322.2012.679730

Roberts, V., Sojo, V. & Grant, F. (2020), Organisational factors and non-accidental violence in sport: A systematic review, *Sport Management Review*, 23:1, 8-27, DOI: 10.1016/j.smr.2019.03.001

Rulofs, B. (2014), Assessing the sociology of sport: On gender-based violence and child maltreatment in sport, *International Review for the Sociology of Sport*, 2014, Εκδόσεις Sage, Vol. 50(4-5), 580-584

Ryan, J., (2000), *Little girls in pretty boxes – the making and breaking of elite gymnasts and figure skaters*, εκδ. Warner Books, Νέα Υόρκη

Smart, B. (2003), Michel Foucault, Λονδίνο: Εκδόσεις Taylor & Francis e-Library

Stafford, A., Alexander, K. & Fry, D. (2013), Playing through Pain: Children and Young People's Experiences on Physical Aggression and Violence in Sport, *Child Abuse Review*, Vol 22: 287-299, DOI: 10.1002/car.2289

Stirling, A. & Kerr, G. (2015), Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship, στο *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 12:2, Εκδόσεις Routledge, 227-239, DOI: 10.1080/17430430802591019

Stirling, A. E., (2009), Definition and constituents of maltreatment in sport: establishing a conceptual framework for research practitioners, *British Journal of Sports Medicine*, Vol. 13, Issue 4, 1091-1099. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://bjsm.bmj.com/content/43/14/1091> (Προσπελάστηκε στις 15/07/2022)

Stirling, A., Cruz. L. & Kerr, G., (2011), Development of Sport-Related Drive for Thinness in Female Athletes, *Athletic Insight Journal*, Vol. 2 (No 3)

Summit, R. (1983), The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome, στο *Child Abuse & Neglect*, Vol. 7, 177-193

Zehntner, Ch. (2021), Consent and complicity. The athlete's role in the normalisation of damaging coaching practices, στο Lang M. (επιμ.), *Routledge Handbook of Athlete Welfare*, 314-323, Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Routledge

Διαδικτυακές πηγές

Το βίντεο με την καταγγελία της Σοφίας Μπεκατώρου. 17/01/2021. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο <https://www.filathlos.gr/alla-spor-istioploia-alla-athlimata-olympiaka-athlimata/602227-binteo-i-sygklonistiki-exomologisi>.

(Προσπελάστηκε την 01/04/2022) και το περιεχόμενο σε κείμενο. 14/01/2021. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο <https://gga.gov.gr/grafeio-tupou/deltia-tupou/3235-start-to-talk> (Προσπελάστηκε την 01/04/2022)

Η εξομολόγηση της Σοφίας Μπεκατώρου για τη σεξουαλική κακοποίηση που υπέστη από σημαντικό παράγοντα της ιστιοπλοϊκής ομοσπονδίας στο περιοδικό Marie Claire. 22/12/2020. Διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο <https://www.marieclaire.gr/celebrities/news-celebrities/i-olimpionikis-sofia-bekatorou-mila-sto-marie-claire-ke-gia-proti-fora-gia-ti-sexoualiki-parenochlison-choro-tou-athlitismou-vinteo/> (Προσπελάστηκε την 01/04/2022)

Επιστολή 22 αθλητών και αθλητριών της Ενόργανης στην Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου και τον Πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Μητσοτάκη με την οποία καταγγέλλουν ότι υπέστησαν κακοποιητικές συμπεριφορές από τους προπονητές κατά τη διάρκεια της αθλητικής τους πορείας. 07/04/2021. Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο <https://www.skai.gr/sites/default/files/attachments/2021-04/%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%97%20%CE%91%CE%98%CE%9B%CE%97%CE%A4%CE%A9%CE%9D%20%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F.pdf> (Προσπελάστηκε την 01/04/2022)

Συνεντεύξεις των αθλητών σε τηλεοπτικά κανάλια, στις οποίες κατήγγειλαν περιστατικά κακοποίησης: Συνέντευξη της Δήμητρας Καστρίτση στον τηλεοπτικό σταθμό ΕΡΤ. 09/04/2021. Διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο <https://www.youtube.com/watch?v=ysvWEFMAqAY> (Προσπελάστηκε στις 02/04/2022)

Συνέντευξη ανώνυμης αθλήτριας στον τηλεοπτικό σταθμό OPEN. 07/04/2021. Διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο

<https://www.youtube.com/watch?v=KQohEDccbEU&t=6s> (Προσπελάστηκε στις 02/04/2022)

Συνέντευξη της Στεφανί Μπισμπίκου στον τηλεοπτικό σταθμό OPEN. 11/04/2021.
Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο
<https://www.youtube.com/watch?v=W1Cep8X2CIY&t=5s> (Προσπελάστηκε στις 02/04/2022)

Συνέντευξη της Βάσως Τσαβδαρίδου στον τηλεοπτικό σταθμό EPT. 07/01/2022.
Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο
<https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/eklaiga-kai-etreacha-oli-ti-nychta-mesa-sto-spiti-gia-na-chaso-200-grammaria-apokalypseis-stin-ert-apo-tin-athlitria-v-tsavdaridoy/> (Προσπελάστηκε στις 16/07/2022)

Συνέντευξη του συνηγόρου των αθλητών Αλέξανδρου Αδαμίδη στον τηλεοπτικό σταθμό OPEN. 08/04/2021. Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο
<https://www.tvopen.gr/watch/66590/dikhgorosathlhtrionenorganhsthadothoynonomatakaistoixeiasthdmosiothta> (Προσπελάστηκε στις 02/04/2022)

Δημοσίευμα της εφημερίδας *Η Καθημερινή* με τίτλο Καταγγελίες γυμναστικής – Θ. Βασιλειάδης: «Τίποτα να μη μείνει κρυφό, όλα στο φως». 7/04/2021. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο
<https://www.kathimerini.gr/society/561321592/kataggelies-gymnastikis-th-vasileiadis-tipota-na-mi-meinei-kryfo-ola-sto-fos/>. (Προσπελάστηκε στις 19/06/2022)

Δημοσίευμα της εφημερίδας *Έθνος* με τίτλο «Ενόργανη γυμναστική: Επιτροπή θα ερευνήσει τις καταγγελίες - Ανακοίνωση ΕΓΟ». 7/04/2021. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο
<https://www.ethnos.gr/sports/article/152698/enorganhgymnastikhemitrophthaereynhseitiskataggeliesanakoinoshego>. (Προσπελάστηκε στις 19/06/2021)

Άρθρο της εφημερίδας *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ* με τίτλο «Εισαγγελική παρέμβαση για τις καταγγελίες περί κακοποιήσεων σε αθλητές/τριες της ενόργανης. 07/04/2021. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο
<https://www.kathimerini.gr/society/561321832/eisaggeliki-paremvasi-gia-tis->

[kataggelies-peri-kakopoiiseon-se-athlites-tis-enorganis/](https://www.kataggelies-peri-kakopoiiseon-se-athlites-tis-enorganis/).

07/04/2021

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Δημοσίευμα της εφημερίδας *Πρώτο Θέμα* με τίτλο «Σε ειδική επιτροπή της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής η υπόθεση - Οι αθλήτριες μιλούν για τα προσωπικά βιώματά τους και τις στιγμές κακοποίησης στην ενόργανη». 16/06/2021.

Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο

<https://www.protothema.gr/greece/article/1134513/vasanistiria-stin-enorgani-se-eidiki-epitropi-tis-ellinikis-olubiakis-epitropis-i-upothesi/>.

16/06/2021

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Δημοσίευμα της εφημερίδας *Καθημερινή* και σχετικό βίντεο με τις δηλώσεις του Λευτέρη Πετρούνια. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο

<https://www.kathimerini.gr/society/561550525/leyteris-petroynias-oi-diloseis-poy-xesikosan-thyella-antidraseon-kai-i-ypochorisi/>.

21/10/2021.

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Ανάρτηση του Λ. Πετρούνια στο Twitter στις 21 Οκτωβρίου 2021, 2:45μμ, όπου ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα σχόλια του κοινού στα οποία διακρίνεται η αντίθεση της κοινής γνώμης στα σχόλιά του. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο

https://twitter.com/Petrounias_E/status/1451152574560841731.

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Συνέντευξη του Λ. Πετρούνια στις ειδήσεις του τηλεοπτικού σταθμού Ant1. 21/10/2021. Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο

<https://www.ant1news.gr/eidiseis/article/618613/23metoo-petroynias-ston-ant1-zito-ena-terastio-syggnomi-binteo-#.YXGYAP8bLTk.twitter>.

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Άρθρο στην εφημερίδα *Αυγή* με δηλώσεις αντίδρασης της αθλήτριας Δήμητρας Καστρίτση και σχετικό βίντεο. 22/10/2021. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο

https://www.avgi.gr/athlitika/398998_sokaristikes-kataggelies-gia-peristatika-bias-stin-enorgani-gymnastiki.

(Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Άρθρο της ειδησεογραφικής ιστοσελίδας www.in.gr με τίτλο «Σοκαριστική καταγγελία αθλήτριας για σεξουαλική κακοποίηση από προπονητή – «Θέλω να

σου δείξω τον έρωτα»». 3/01/2022. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.in.gr/2022/01/03/greece/sokaristiki-kataggelia-athlitrias-gia-seksoualiki-kakopoiisi-apo-proponiti-thelo-na-sou-deikso-ton-erota/> (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Το βίντεο με τη συνέντευξη της αθλήτριας που καταγγέλει σεξουαλική κακοποίηση από τον προπονητή της. 03/01/2022. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο https://www.youtube.com/watch?v=L2_-93TpEqE. (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Άρθρο της εφημερίδας *Πρώτο Θέμα* με τίτλο «Κακοποιήσεις στην ενόργανη γυμναστική: Τα ερωτήματα είναι αμείλικτα και ζητούν απαντήσεις». 4/01/2022. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/326222_kakopoiiseis-stin-enorgani-gymnastiki-ta-erotimata-einai-ameilikta-kai (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Δελτίο Τύπου της ΓΓΑ. 7/01/2022. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://gga.gov.gr/grafeio-tupou/deltia-tupou/3491-pp> (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Δελτίο Τύπου της ΓΓΑ. 18/01/2022. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://gga.gov.gr/grafeio-tupou/deltia-tupou/3498-2022-01-18-17-11-04> (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Τέλλογλου, Τ, Φουρλής, Α., Σαράφογλου, Μ. & Παπαδόπουλος, Γ. (συντελεστές) & Παπαδάκης, Κ. (Σκηνοθεσία), (2022, 8 Απριλίου), *Special Report: Ant1 TV*. Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο https://watch.antennaplus.gr/#/shows/special_report/seasons/3/episode/special_report_S03_E009_v1/play. (Προσπελάστηκε στις 20/06/2022)

Τηλεοπτικό ρεπορτάζ για τους 8^{ους} Βαλκανικούς Αγώνες Ενόργανης Γυμναστικής που διεξήχθησαν 6 και 7 Νοεμβρίου 1976 στο Παλαί ντε Σπορ της Θεσσαλονίκης. Ειδική αναφορά γίνεται στη Nadia Comăneci, που είχε κατακτήσει την κορυφή λίγους μήνες νωρίτερα στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μόντρεαλ το 1976. Τεκμήριο του Εθνικού Οπτικοακουστικού Κέντρου. Κωδικός θέματος T15922. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο

http://www.avarchive.gr/portal/digitalview.jsp?get_ac_id=3997.

(Προσπελάστηκε στις 19/06/2022)

Τα στοιχεία για τις διακρίσεις των Ελλήνων αθλητών της ενόργανης γυμναστικής προέρχονται από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Γυμναστικής Ομοσπονδίας.

Διαθέσιμα στον διαδικτυακό τόπο <https://www.ego-gymnastics.gr/%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%AD%CF%82/>

και

<https://www.ego-gymnastics.gr/%ce%b4%ce%b9%ce%b5%ce%b8%ce%bd%ce%b5%ce%af%cf%82-%ce%b4%ce%b9%ce%b1%ce%ba%cf%81%ce%af%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82/>

(Προσπελάστηκαν στις 25/06/2022)

Ιστορική αναδρομή από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Γυμναστικής Ομοσπονδίας.

Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο <https://www.ego-gymnastics.gr/%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%ce%b4%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ae/>.

(Προσπελάστηκε στις 19/06/2022)

Κώδικας της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Γυμναστικής, 1968. Διαθέσιμο στον

διαδικτυακό τόπο <https://www.gymnastics-history.com/2021/10/1968-the-womens-code-of-points/> (Προσπελάστηκε στις 17/06/2022)

Το προφίλ της Vera Caslavskaja στην ιστοσελίδα της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής,

διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://olympics.com/en/athletes/vera-caslavskaja> (Προσπελάστηκε στις 17/06/2022) και το βίντεο από το πρόγραμμά

της στους Ολυμπιακούς Αγώνες «Μεξικό 1968, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.youtube.com/watch?v=NhblD2v7xic> (Προσπελάστηκε στις 17/06/2022)

Το βίντεο από το πρόγραμμα της Doris Fuchs Brause στο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα του

1966, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.youtube.com/watch?v=8gL8zyk3YDA> (Προσπελάστηκε στις 17/06/2022)

Το πρόγραμμα του Λευτέρη Πετρούνια, χρυσού Ολυμπιονίκη στην ενόργανη γυμναστική στο αγώνισμα των κρίκων στους Ολυμπιακούς Αγώνες «Ρίο 2016», στο οποίο φαίνεται ο προπονητής (στο 1:21') που έρχεται δίπλα του και περιμένει να εκτελέσει το επικίνδυνο σημείο του προγράμματος για παρέμβασή του αν χρειαστεί. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.youtube.com/watch?v=MerF13WTtX8> (Προσπελάστηκε στις 16/07/2022)

Πολιτική και Διαδικασίες για τη Διαφύλαξη και την Προστασία των συμμετεχόντων στη Γυμναστική της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Γυμναστικής. Διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο https://www.gymnastics.sport/site/pdf/safeguarding/20180927_Policy%20and%20Procedures_V14_with%20charts.pdf. (Προσπελάστηκε στις 25/06/2022)

White Paper. Child Labour in Sport. Protecting the Rights of Child Athletes. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.sporhumanrights.org/>. (Προσπελάστηκε στις 17/07/2022)

